

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken, m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till:

1) lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken;

2) lag om offentlighet vid förhör inför hovrätt;

3) lag om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;

4) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad; samt

5) lag om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om konsularjurisdiktion.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap.
45 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

26 KAP.

15 §.

Finner i vädjat mål hovrätten nödigt att, till vinnande av utredning i målet, muntligt förhör med parterna hålles, äge hovrätten anställa sådant förhör eller, då särskilda skäl därtill föranleda, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Ej må den omständigheten att svaranden i hovrätten uteblivit utgöra hinder för hovrätten att förordna om hans inkallande till förhör, där sådant provas för målets utredande erforderligt.

Avses med förhöret företrädesvis att vinna upplysning rörande viss omständighet eller finner hovrätten nödigt att i målet höra vittne eller sakkunnig, angive hovrätten detta i beslut om förhöret. Hovrätten förelägge part, som skall vid förhöret tillstådeskomma, antingen vite i penningar eller att målet avgöres utan hinder av hans utevaro. Skall förhöret hållas vid underrätt, meddele hovrätten de ytterligare föreskrifter som provas nödiga.

27 KAP.

11 §.

Vad parterna enligt 6 och 10 §§ hava att iakttaga, så ock äventyret om det försummas, skall tecknas å besvärsskriften. Därvid skall jämväl, då fråga är om sådan ändring i underrätts utslag som i 15 § tredje stycket avses, tilltalad erinras om vad han enligt nämnda lagrum har att iakttaga för att bli personligen hörd inför hovrätten.

15 §.

Finner i besvärsmål hovrätten nödigt att, till vinnande av utredning i målet, muntligt förhör med parterna hålles, äge hovrätten anställa sådant

förhör eller, då särskilda skäl därtill föranleda, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Har klagande, som dömts till straffarbete i minst sex månader, fängelse i minst ett år eller avsättning, i besvärsskriften eller, om hovrätten förordnat om vederpartens hörande över besvären, inom den i 10 § för förklarings avgivande föreskrivna tid begärt att bli personligen hörd inför hovrätten, skall ock muntligt förhör äga rum, där ej särskilda skäl däremot äro. Har klagandens vederpart underlåtit att avgiva förklaring, varde han ändå till förhöret kallad, där så kan ske.

Avses med förhöret företrädesvis att vinna upplysning rörande viss omständighet eller finner hovrätten nödigt att i målet höra vittne eller sakkunnig, ange hovrätten detta i beslut om förhöret. Skall förhöret hållas vid underrätt, meddele hovrätten de ytterligare föreskrifter som prövas nödiga.

Ej må, efter besvär av allmän åklagare eller målsägande, ändring göras i underrättens utslag i fråga om straff, utan att tilltalad, som före förklarings tidens utgång framställt begäran att bli personligen hörd inför hovrätten, beretts tillfälle att komma tillstådes vid muntligt förhör. Vad nu är sagt gälle dock ej, där hovrätten bestämmer straffet till allenast böter, eller den tilltalades närvaro vid muntligt förhör uppenbarligen är utan betydelse för målets avgörande, ej heller där vetskap saknas var den tilltalade uppehåller sig, eller det upplyses att han vistas å utrikes ort.

30 KAP.

Om förhör.

45 §.

Där i något mål Konungen finner nödigt att, till vinnande av utredning i målet, förhör med parterna hålles, skall vad i 26 och 27 kapitlen är stadgat i fråga om förhörs anställande i hovrätt äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936; dock att vad i 27 kap. 15 § första stycket andra punkten och tredje stycket är stadgat icke skall äga tillämpning å mål däri hovrätt vid lagens ikraftträdande redan fattat slutligt beslut.

F ö r s l a g
till
L a g
om offentlighet vid förhör inför hovrätt.

Härigenom förordnas, att vad i förordningen den 22 april 1881 (nr 17 s. 6) om offentlighet vid underdomstolarne¹ samt i lagen den 29 mars 1899 (nr 18 s. 4), innefattande tillägg till nämnda förordning, finnes stadgat i avseende å rättegång vid allmän underrätt jämväl skall äga tillämpning, då förhör äger rum inför hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936, då lagen den 14 juni 1901 (nr 38 s. 48) om offentlighet i visst fall vid förhör inför hovrätt skall upphöra att gälla.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Härigenom förordnas, att 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

10 §.

Har part — — — åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt — — — allmänna medel.

Har tilltalad som i hovrätt åtnjuter fri rättegång personligen inställt sig vid muntligt förhör inför hovrätten, äge han på därom framställd begäran erhålla gottgörelse av allmänna medel för inställelsen, där hovrätten finner sådan ersättning böra utgå. Sådan gottgörelse må avse traktamentsersätt-

¹ Senaste lydelse se SFS 1913: 50.

² Senaste lydelse av 10 § se SFS 1933: 230.

ning med högst fem kronor för varje dag som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, så ock resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet. Ej må ersättning varom nu sagts utgå i annat fall än där den tilltalades hemvist är beläget på minst fem mils avstånd från hovrättens sammanträdesort. Saknar tilltalad varom här är fråga medel till bekostande av sin inställelse, må han i den ordning som i 3 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål är för där avsett fall stadgad medelst förskott av allmänna medel å resekostnaden beredas tillfälle att inställa sig inför hovrätten.

Vad i — — — i hovrätt.

Mot hovrätts — — — ej föras.

11 §.

Bestämmelserna i 10 § skola, med undantag av tredje stycket, äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som fullföljes hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Äskar någon — — — samma talan.

Förordnande av biträde meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Finnes vid målets handläggning att biträde ej förordnats, eller har förordnat biträde ej tillstädeskommit, meddelas dock sådant förordnande av rätten. Ej må den omständigheten, att biträde ej kan av rätten anskaffas, utgöra hinder mot målets handläggning. Innan biträde hörts må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag meddelas.

Vill den — — — den förordnade.

2 §.

Är vid handläggning av mål, däri någon hålles häktad såsom misstänkt för brott, biträde för den häktade ej tillstädes, men finner rätten med hän-

syn till bristande förmåga hos den häktade att själv tillvarataga sina intressen biträde erforderligt för målets utredning, äge rätten, ändå att det ej påkallas av den häktade, förordna biträde. Sålunda förordnat biträde må icke avvisas av den häktade, med mindre han själv anskaffar annat biträde, som av rätten godkännes.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om konsularjurisdiktion.

Härigenom förordnas, att 55 § lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

55 §.

Underställt mål — — — i målet.

I fullföljt eller underställt mål äger hovrätten beträffande anställande av muntligt förhör samt vederbörandes hörande i övrigt de befogenheter, som enligt lag tillhöra hovrätt vid handläggning av dit fullföljda eller underställda mål; dock att vad i 27 kap. 15 § första stycket andra punkten och tredje stycket rättegångsbalken finnes stadgat icke skall äga tillämpning i mål som i denna lag avses.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler fråga om *utsträckt användning av muntliga förhör i hovrätt* samt anför därvid:

»Enligt 26 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken äger hovrätt till vinnande av upplysning, som i vädjat mål provas erforderlig, anställa muntligt förhör med parterna eller, där förhöret ej lämpligen kan äga rum i hovrätten, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Svarandens uteblivande i hovrätt utgör ej hinder för hans inkallande till förhör, där sådant provas för målets utredande erforderligt. Enligt 27 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken äger i besvärsmål hovrätt, där det finnes nödigt, att till vinnande av upplysning rörande viss omständighet muntligt förhör med parterna hålles, anställa sådant förhör eller, under samma förutsättning som förut angivits i fråga om vädjat mål, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Även om klagandens vederpart underlåtit att avgiva förklaring, skall han kallas till förhöret, där så kan ske. Beträffande övriga mål, varmed hovrätt tager befattning såsom andra domstol, eller underställningsmålen, gives i 27 kap. 17 § rättegångsbalken ett allmänt stadgande av innehåll, att där hovrätt finner part böra höras, äger hovrätten meddela de föreskrifter, som med avseende därå finnas erforderliga. I fråga om parters hörande i mål eller ärende, varmed hovrätten utan föregående stämning tager befattning såsom första domstol, äger enligt 27 kap. 18 § rättegångsbalken hovrätten förordna efter ty tjänligast finnes.

Beträffande muntligt förhör i hovrätt gäller i övrigt huvudsakligen följande. I hovrättens beslut om muntligt förhör i fullföljt mål skall jämlikt 26 kap. 15 § andra stycket och 27 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken angivas den omständighet, varom upplysning erfordras. Vid förhørs utsättande skall i samtliga mål, varom här är fråga, hovrätt förelägga part, som skall vid förhöret tillstådeskomma, antingen vite i penningar eller att målet avgöres utan hinder av hans utevaro. I brottmål, däri talan om ansvar föres, äger hovrätten därjämte, i stället för påföljd som nyss sagts förordna att part, som utebliver

från förhöret må hämtas till rätten. Skall i fullföljt mål förhör hållas vid underrätt, har hovrätten att meddela de ytterligare föreskrifter som provas nödiga. Enligt vedertagen praxis kunna vid muntligt förhör inför hovrätt vittnen eller andra personer, vilkas utsagor äga betydelse för målet, avhöras i samma ordning som gäller vid underrätt.

Enligt lag den 14 juni 1901 om offentlighet i visst fall vid förhör inför hovrätt skall vad i förordningen den 22 april 1881 om offentlighet vid underdomstolarna samt i lagen den 29 mars 1899, innefattande tillägg till nämnda förordning, finnes stadgat i avseende å rättegång vid allmän underrätt jämväl äga tillämpning, när förhör äger rum inför hovrätten i brottmål varmed hovrätt såsom första domstol tager befattning.

Tidigare reformförslag.

Frågan om vidtagande av åtgärder i ändamål att åstadkomma ökad muntlighet i hovrättsprocessen har, såvitt angår brottmålen, behandlats i en den 18 januari 1926 dagtecknad, av professor Åke Hassler på offentligt uppdrag verkställd utredning angående införande i hovrätterna av muntlig procedur i vissa brottmål.

I denna utredning anfördes, bland annat, att frånvaron av omedelbarhet och muntlighet i hovrättsförfarandet i brottmål måste framstå såsom allvarigare ju svårare brottet vore och ju högre därför straffet för detsamma kunde bli. Det måste betecknas såsom stridande mot gällande rättsuppfattning att en domstol, låt vara utrustad med de bästa kvalifikationer för sitt värv, på uteslutande skriftligt material till långvariga frihetsstraff dömd personer som den aldrig sett, till och med sådana som av underrätt frikänts eller fått mildare straff. Icke heller kunde det anses lämpligt att ett frikännande av en i underrätt dömd person kunde grundas på enbart skriftligt material, till väsentlig del sammanbragt av underrätten, vars omedelbara kännedom om saken måste antagas vara större än hovrättens och sålunda utgöra en ersättning för den senares större formella kompetens. Statsmakterna hade då näppeligen omgärdat rättsskipningen i högre instans med de garantier för säkerhet i avgörandet, som i ett nutida rättssamhälle skäligen kunde krävas.

I utredningen föreslogs införande av muntlig förhandling enligt i huvudsak följande grunder. Om i fullföljt eller underställt mål någon vore dömd till straffarbete i två år eller högre straff eller till avsättning, skulle alltid muntligt förhör hållas inför hovrätten. Hovrätten skulle själv ej äga ådöma sådant straff utan att i målet hålla muntligt förhör. I vissa fall skulle muntligt förhör kunna efterföljas av en mera omfattande fortsatt muntlig förhandling, i förslaget benämnd rannsaking, vid vilken vittnesbevisning och annan ej omedelbart tillgänglig utredning finge förebringas. Såväl muntligt förhör som rannsaking skulle kunna äga rum jämväl å annan ort än hovrättens sessionsort. Båda slagen av muntlig förhandling skulle vara offentliga. Därvid skulle alltid rättegångsbiträde åt den tilltalade närvara. I händelse av medel-

löshet skulle part kunna beredas möjlighet att av allmänna medel erhålla res-hjälp. För att detta förslag skulle kunna genomföras förutsattes att en hov-rätt inrättades för Norrland.

I yttranden över ifrågavarande utredning uttalade hovrätterna, bland annat, att då säker kännedom om principerna för den blivande allmänna rättegångs-reformen saknades, förslaget genomförande redan av sådan anledning syntes mindre välbetänkt. Svea hovrätt och Göta hovrätt avstyrkte förslaget i dess helhet. I Svea hovrätts yttrande framhölls, att med bibehållande av det nu-varande rättegångsförfarandet i övrigt den möjlighet till omedelbar iakttagel-se, som genom förslaget genomförande kunde vara att vinna, icke skulle bli av större värde. Jämväl Göta hovrätt ansåg, att i de med förslaget avsedda av underrätterna i regel omsorgsfullt utredda målen den kännedom om till-talad, som stode att vinna genom muntlig förhandling, icke kunde tillmätas alltför stor betydelse vare sig för utredningen eller för straffmätningen. Hov-rätten över Skåne och Blekinge uttalade, att muntlig förhandling icke borde förekomma i andra fall än då hovrätt med hänsyn till målets behöriga utred-ning fann sådan förhandling erforderlig.

Enligt proposition till 1931 års riksdag (nr 80) angå-ende huvudgrunderna för en rättegångsreform skulle rät-tegången i hovrätt liksom i underrätt vara offentlig och muntlig. Parterna eller deras ombud skulle hava att inställa sig inför hovrätten och där ingå i muntlig förhandling. För ernående av koncentration i förhandlingen borde före den muntliga huvudförhandlingen äga rum en förberedelse, vilken för att parterna ej skulle ådragas onödiga kostnader borde kunna ske genom utbyte av skrifter. Även grundsatsen om förhandlingens omedelbarhet borde gälla för hovrättsförfarandet, och hovrätten skulle sålunda hava att grunda sin dom å vad som förekomme vid den muntliga förhandlingen. Från de så-lunda angivna grundsatserna om förfarandets muntlighet och omedelbarhet ifrågasattes emellertid av praktiska skäl vissa undantag. I mindre mål, där tvisteföremålets värde vore obetydligt eller där fråga vore allenast om bötes-straff, skulle ovillkorlig inställelseplikt ej åvila klagande. Om sakens beskaf-fenhet så fordrade, borde hovrätten dock alltid äga förordna om partens hörande. Då klagande sålunda icke hade att komma tillstådes, skulle han äga skriftligen utföra sin talan, och föredragning borde som nu äga rum genom hovrättens försorg.

Särskilda utskottet biträdde i sitt över propositionen avgivna utlåtande (nr 1) i huvudsak de i propositionen sålunda anförda riktlinjerna för hovrätts-förfarandet. Enligt utskottets mening borde det dock uteslutande tillkomma hovrätten att avgöra, huruvida förnyad bevisupptagning skulle förekomma. Detta borde gälla även för de grövre brottmålen del. Under frågans behand-ling i riksdagen godkände andra kammaren utskottets utlåtande, varemot första kammaren godkände utlåtandet med den ändring, att 'parter i vissa mål ej enligt författningen mot sin vilja skulle tvingas att inställa sig till muntlig plädering med åtföljande omkostnader'.

I sitt den 22 december 1934 dagtecknade yttrande och förslag rörande uppdelning av Svea hovrätt erinrade processlagberedningen — som fann en uppdelning av Svea hovrätt vara av betydelse jämväl med hänsyn till den nuvarande hovrättsprocessen — att till de ogynnsamma omständigheter, som hittills stått hindrande i vägen för en vidsträcktare användning av muntligt förhör, otvivelaktigt vore att hänföra de för många rättssökande stora avstånden till hovrättens förläggningssort och de betungande kostnader som ofta skulle ådragas parterna genom en inställelse i hovrätten. Beredningen tillade att det såväl ur allmän rättsskipningssynpunkt som för förberedande av ett framtida muntligt hovrättsförfarande vore av vikt, att den i lagen anvisade utvägen med muntligt förhör komme till vidsträcktare användning.

I detta sammanhang må erinras om att Kungl. Maj:t — sedan 1935 års riksdag beslutat inrättande av en hovrätt för Övre Norrland med ett jurisdiktionsområde omfattande Västerbottens och Norrbottens län — i statsverkspropositionen till årets riksdag äskat medel för den nya hovrätten vars verksamhet är avsedd att taga sin början den 1 oktober 1936.

Sakkunnigförslaget.

Sedan jag, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande, tillkallat advokaten Eliel Löfgren och vattenrättsdomaren Erik Säll att, under samråd med processlagberedningen och hovrätternas presidenter, biträda inom justitiedepartementet vid utarbetandet av lagförslag angående utsträckt användning av muntliga förhör i hovrätt, har resultatet av denna utredning framlagts i en den 10 december 1935 dagtecknad *promemoria* i ämnet jämte lagförslag. I promemorian föreslogos de ändringar i gällande lagstiftning som framgå av det följande.

I fråga om rättegångsbalkens bestämmelser erinrades till en början i promemorian, att avfattningen av 26 kap. 15 § första stycket och 27 kap. 15 § första stycket ävensom föreskriften i andra stycket av nämnda paragrafer att hovrätt skulle i beslut om muntligt förhör i fullföljt mål angiva den omständighet varom upplysning erfordrades understundom verkade återhållande, då i hovrätt fråga uppkomme om anordnande av muntliga förhör. Då det syntes önskvärt, att första stycket av angivna paragrafer erhöle en sådan lydelse att därav klart framginge, att hovrätten ägde anställa muntligt förhör icke endast för vinnande av upplysning om viss omständighet utan även för erhållande av ytterligare utredning överhuvud taget i målet, föreslogs en avfattning av första stycket av respektive paragraf i överensstämmelse härmed. Därjämte föreslogs att bestämmelsen i andra stycket av samma paragrafer skulle erhålla det ändrade innehåll, att därest förhöret företrädesvis avsåge att vinna upplysning rörande viss omständighet eller hovrätten funne nödigt att i målet höra vittne eller sakkunnig, hovrätten skulle angiva detta i beslutet om förhöret. I detta sammanhang framhölls att bestämmelsen att hovrätten

ägde uppdraga åt underrätt att hålla förhör av ifrågavarande slag (26 kap. 15 § första stycket och 27 kap. 15 § första stycket) borde undergå någon skärpning. För att mera understryka önskemålet att den domstol hos vilken målets avgörande vilade själv hölle förhöret, föreslogs sålunda, att hållandet av muntligt förhör finge uppdragas åt underrätt endast där särskilda skäl därtill föranledde.

Under åberopande att nackdelarna av det skriftliga hovrättsförfarandet gjorde sig med särskild styrka gällande i fråga om brottmålen förordades vidare i promemorian vidtagande av åtgärder i syfte att i viss utsträckning tillförsäkra för brott tilltalad rätt att få muntligen framlägga sin sak inför hovrätten. Då behovet av muntligt förhör finge anses göra sig i särskild grad gällande då hovrätten ämnade vidtaga ändring i underrättens utslag i skärpande riktning, föreslogs i promemorian att den ändring ej skulle få göras i underrätts utslag i fullföljt mål, att tilltalad som av underrätten frikänts eller ådömts böter dömdes till fängelse eller straffarbete eller mistning av ämbete på viss tid eller avsättning, utan att den tilltalade beretts tillfälle att personligen komma tillstådes vid muntligt förhör inför hovrätten. Detsamma skulle gälla i fråga om sådan ändring i underrätts utslag, att tilltalad som av underrätten ådömts fängelse eller straffarbete dömdes till strängare sådant straff eller till avsättning eller ock den som ådömts mistning av ämbete på viss tid dömdes till avsättning, fängelse eller straffarbete. I promemorian framhölls att ifrågavarande uppräknade icke avsåge att vara uttömmande med avseende å de fall då vid ändring i underrätts utslag till nackdel för den tilltalade muntligt förhör inför hovrätten måste anses vara av betydelse. Från regeln om obligatoriskt utsättande av muntligt förhör vid skärpning av det straff som underrätten utmätt föreslogs undantag för det fall att underrättens utslag berodde på oriktig lagtillämpning och av den anledning den tilltalades närvaro vid muntligt förhör inför hovrätten uppenbarligen saknade betydelse för målets avgörande. — Ifrågavarande bestämmelser skulle upptagas i 27 kap. 15 § i ett nytt tredje stycke.

I promemorian föreslogs därjämte att, oberoende av frågan huruvida hovrätten hade för avsikt att ändra underrättens utslag i skärpande riktning, skulle tilltalad som ådömts straffarbete i minst sex månader, fängelse i minst ett år eller avsättning äga på begäran få utsatt muntligt förhör i målet, såvida ej särskilda skäl däremot vore. Stadgande härom skulle upptagas i 27 kap. 15 § första stycket.

Vad sålunda föreslagits avsåg såväl mål vilka till hovrätt fullföljts från allmän underrätt som mål fullföljda till Svea hovrätt såsom särskild domstol; dock skulle de föreslagna bestämmelserna icke vinna tillämpning å mål som fullföljts från konsularrätt.

Beträffande underställningsmålen och de brottmål varmed hovrätten utan föregående stämning toge befattning såsom första domstol uttalades i promemorian, att nya föreskrifter om muntligt förhör i dylika mål för närvarande icke borde ifrågakomma. Det anfördes emellertid, att i fråga om underställningsmålen hovrätterna även utan uttrycklig föreskrift torde komma att

tillämpa samma principer som i promemorian föreslagits beträffande besvärsmålen. Sålunda borde uppenbarligen om hovrätten önskade skärpa ett frihetsstraff i ett tryckfrihetsmål den tilltalade beredas tillfälle att muntligen yttra sig inför hovrätten, liksom en till livstids straffarbete dömd, som yrkat nedsättning av straffet, självfallet borde inställas inför domstolen. Vad anginge de grövre brottmål, varmed hovrätten toge omedelbar befattning, låge det i sakens natur att i dessa mål måste förekomma en med underrättsförfarandet likartad muntlig förhandling inför hovrätten på sätt redan nu vore förhållandet i alla tre hovrätterna.

I promemorian föreslogs vidare att — i likhet med vad som redan gällde beträffande förhör i brottmål varmed hovrätt toge befattning såsom första domstol — jämväl vid andra muntliga förhör rättegången skulle vara offentlig.

Beträffande åklagarrepresentationen vid muntliga förhör inför hovrätten ifrågasattes i promemorian huruvida icke vederbörande lokala åklagares inställelser borde begränsas. Inställelse syntes icke böra förekomma där den med hänsyn till målets beskaffenhet icke kunde anses erforderlig. Avgörandet huruvida i det särskilda fallet lokal åklagare skulle uppvakta i målet eller icke föreslogs skola tillkomma vederbörande överåklagare (landsfogde). I avbidan på en omorganisation av åklagarväsendet i Stockholm ansågs det där böra överlåtas åt varje särskild åklagare att pröva huruvida han hade anledning inställa sig. Där uppvaktning av den lokale åklagaren icke funnes vara erforderlig borde det åligga advokatfiskalen i hovrätten att inställa sig som allmän åklagare. Detta åliggande borde kunna överflyttas å i hovrätten tjänstgörande extra fiskal.

Under erinran att ett ökat muntligt förfarande komme — framför allt innan en fullständig uppdelning av de nuvarande hovrättsområdena kommit till stånd — att för åtskilliga enskilda parter medföra kostnader för deras inställelser, förordades i promemorian vidtagandet av vissa åtgärder i syfte att underlätta för mindre bemedlade parter att efterkomma hovrätts kallelse till muntligt förhör. I överensstämmelse härmed föreslogs ett tillägg till lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång av innehåll, att tilltalad, som i hovrätten åtnjöte fri rättegång och som personligen inställt sig vid muntligt förhör inför hovrätten, skulle kunna erhålla gottgörelse av allmänna medel för inställelsen, där hovrätten funne sådan ersättning böra utgå. Ersättningen skulle avse dels traktamentsersättning med högst fem kronor för varje dag som erfordrades för resan och vistandet vid domstolen dels ock resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet. Ersättning skulle dock icke utgå i annat fall än där den tilltalades hemvist vore beläget på minst fem mils avstånd från hovrättens sammanträdesort. Tilltalad som saknade medel till bekostande av sin inställelse skulle i den ordning som vore stadgad i 3 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål kunna erhålla förskott å resekostnaden.

I syfte att tillförsäkra tilltalad som vore häktad biträde vid muntligt förhör inför hovrätten föreslogs i promemorian viss mindre jämkning i 1 § lagen den 19 juni 1919 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad.

Såsom dag för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna föreslogs slutligen i promemorian den 1 oktober 1936 eller den senare dag Konungen bestämde. Ikraftträdandet syntes böra äga rum samtidigt med att hovrätten för Övre Norrland trädde i verksamhet.

Yttranden över sakkunnigförslaget.

Över promemorian jämte lagförslagen hava efter remiss utlåtanden avgivits av rikets hovrätter och processlagberedningen ävensom av justiekanslersämbetet i viss del. Därjämte har styrelsen för Sveriges advokatsamfund inkommit med yttrande.

I de avgivna utlåtandena hava hovrätterna och processlagberedningen i princip biträtt förslaget att redan under nuvarande rättegångsordning vidtaga åtgärder för vinnande av utsträckt användning av muntliga förhör i hovrätt. Svea hovrätt har framhållit att sedan hovrätten år 1926 avstyrkt det då framlagda förslaget avseende muntlig procedur i hovrätt i grövre brottmål hade arbetet på rättegångsreformen raskt fortskridit. Det muntliga hovrättsförfarande, som enligt de nu remitterade förslagen skulle vinna ökad användning, skilde sig väl enligt hovrättens mening avsevärt från det förfarande, som kunde förväntas bli genomfört vid nämnda reform, men den föreslagna utvidgningen torde icke dess mindre vara ägnad att förbereda och underlätta övergången till den nya ordningen. Med hänsyn härtill och då en utsträckt tillämpning av reglerna om muntliga förhör i åtskilliga fall kunde giva hovrätten säkrare hållpunkter för målens bedömande, ville hovrätten giva sin anslutning till tanken på en sådan utsträckning. Processlagberedningen har till närmare utveckling av sin ståndpunkt anfört bland annat:

Med det föreliggande förslaget åsyftas ej en fullständig omdaning av hovrättsförfarandet enligt grundsatserna om rättegångens muntlighet och omedelbarhet. Då även efter förslagets genomförande fullständig protokollering av processmaterialet i underrätt skall äga rum och avgörandet i hovrätten såsom hittills väsentligen kommer att grundas på föredragning av det sålunda protokollerade materialet samt några garantier för bevisomedelbarhet icke skapats, kommer hovrättsprocessen alltjämt att i huvudsak bibehålla sin nuvarande karaktär. Med den nu ifrågasatta lagstiftningen torde främst åsyftas att på det område, där kravet på processmaterialets fullständighet och tillförlitlighet ur det allmännas synpunkt starkast gör sig gällande, nämligen i fråga om grövre brottmål, inom ramen för nuvarande rättegångssystem skapa ökade förutsättningar för säkerhet i hovrätternas avgöranden. Genom den föreslagna utsträckta användningen av muntliga förhör kunna otvivelaktigt beaktansvärda fördelar i detta hänseende vinnas, och anordningen kan också vara av värde såsom en förberedelse för ett framtida muntligt hovrättsförfarande. Även om anmärkningar kunna riktas mot den föreslagna lagstiftningen med hänsyn såväl till dess begränsning som till det sätt, varpå muntligheten genomförts, anser sig beredningen dock böra tillstyrka, att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet. Beredningen vill emellertid starkt framhålla, att denna lagstiftning icke kan anses innebära en slutgiltig reglering av hovrättsförfarandet eller får vara avgörande för frågan i vilka fall enligt en blivande rättegångsordning muntlig förhandling skall äga rum i hovrätt.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har avstyrkt förslaget samt därvid i huvudsak anfört följande:

Förslaget går endast ut på att genom provisoriska åtgärder inom det nuvarande rättegångssystemets ram söka i vissa fall förminska en del av de olägenheter som vidlåda det helt skriftliga, slutna överrättsförfarandet. Dess genomförande förväntas emellertid även innebära en lämplig förberedelse för ett framtida muntligt hovrättsförfarande. Det är ur dessa synpunkter förslaget skall granskas och bedömas. Huruvida en lagstiftning bör byggas på förslaget är beroende dels på om de fördelar som därav stå att vinna väsentligt överväga det besvär och de kostnader, som de tilltänkta åtgärderna måste medföra, och dels på om den föreslagna lagstiftningsåtgärden är ägnad att befördra och icke motverka eller fördröja den fullständigare rättegångsreformens genomförande.

I och för sig torde delade meningar knappast kunna råda om önskvärdheten av att hovrätterna oftare än för närvarande är brukligt söka att genom muntlig förhandling med parterna (i förslaget liksom i gällande lagtext kallad muntligt förhör) fylla luckor eller undanröja motsägelser i processmaterialet, föranledda av svag processledning i underrätten eller brister i parternas utredning.

Styrelsen kan emellertid icke se annat än att hovrätterna även utan lagändring skola vara i stånd att anordna muntlig förhandling i alla de fall, där sådan enligt domstolens egen uppfattning kan väntas bliva av verklig betydelse för målets rätta bedömande. I dylika fall lär det aldrig möta någon allvarlig svårighet att enligt lagens fordran angiva en eller flera omständigheter, varom upplysning erfordras och till vilka förhöret kan anknytas.

Efter att hava erinrat om svårigheten att bestämma de fall då muntlig förhandling borde förekomma har advokatsamfundets styrelse vidare anfört:

Styrelsen har klart för sig, att önskvärdheten av muntlig förhandling ofta kommer att med styrka göra sig gällande i de mål, där hovrätten enligt förslaget skulle vara skyldig att anordna sådan. I avsedda situationer måste det ofta såväl för den tilltalade som för domarna te sig personligen motbjudande och icke sällan även i sak betänkligt, att dom avkunnas utan att den tilltalade fått tillfälle att ens visa sig för sina domare och för dem lämna en personlig redogörelse för sitt handlingssätt och sina synpunkter på detsamma. Det är emellertid påtagligt — som också i förslagets motivering framhålles — att detta även gäller i många mål, där muntlig förhandling icke föreslås skola bliva obligatorisk. Å andra sidan torde det icke kunna förnekas, att muntlig förhandling på den nuvarande rättegångsordningens grund ingalunda alltid kommer att te sig behövlig eller ens kan bliva av verkligt värde i de mål, där förslaget vill påbjuda sådant förfaringssätt. Det är fara värt, att i åtskilliga sådana mål det muntliga hovrättsförhöret komme att nedsjunka till en tom formalitet, och att detta i sin tur komme att menligt inverka på karaktären av den muntliga förhandlingen i de mål, där denna borde kunna bliva av verkligt värde.

Det viktigaste är emellertid att i de fall, där muntlig förhandling befinnes vara på sin plats, densamma så anordnas, att den så mycket som under förhandenvarande förutsättningar är möjligt fyller sin uppgift. Den får — för att nu närmast tala om brottmålen, där ju förslaget har sin egentliga betydelse — icke bestå i blott en mer eller mindre flyktig konfrontation mellan domarna och den tilltalade. Domstolen måste tydligen med denne noga genomgå åtminstone de omständigheter i målet, vilka närmast föranlett för-

höret, t. ex. därför att de bragt hovrätten på tanken att ändra underrättens utslag. Den tilltalade och åklagaren hava härutinnan samma intresse av fullständighet och kunna dessutom hava befogade anspråk på att även andra omständigheter genomgås. Under sådana förhållanden är det av vikt, att hovrättsproceduren blir minst lika effektiv och betryggande som underrättsförfarandet. Den tilltalade måste intaga en minst lika skyddad ställning som vid underrätten och jämväl hava klart för sig, att så är förhållandet. Även det allmänna har ett berättigat intresse att dess åklagare talan effektivt utföres.

Advokatsamfundets styrelse har slutligen uttalat farhågor för att genomförandet av ifrågavarande förslag skulle kunna verka hindrande för det fortsatta arbetet på rättegångsreformen såvitt anginge överrättsproceduren. De utvidgade hovrättsförhören skulle enligt styrelsens mening komma att tagas till intäkt för ett påstående, att därmed skapats ett lagom mått av muntlighet, ja, kanske till och med en lämplig form därav. För styrelsen vore det emellertid uppenbart, att den skillnad som förelåge mellan å ena sidan muntliga hovrättsförhandlingar på det nuvarande protokollariska rättegångssystemets grund, där förhandlingarna blott åsyftade komplettering av det i underrättens protokoll och parternas inlagor föreliggande processmaterialet, och å andra sidan en verkligt muntlig och omedelbar hovrättsprocess vore icke en gradskillnad utan en artskillnad. Det ena vore icke ägnat att utgöra en förberedelse till det andra, åtminstone icke i annan mening än att hovrättsledamöterna skulle erhålla viss ökad vana att konfronteras med parter, åklagare och vittnen.

Beträffande förslagets detaljer hava Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge understrukt lämpligheten av att bestämmelsen om *skyldighet för hovrätten att i fullföljt mål angiva den omständighet varom upplysning erfordrades* underginge föreslagen ändring. Svea hovrätt har tillagt, att därav emellertid torde påkallas åtgärder till förebyggande av att parterna låte sig företrädas av ombud utan tillräcklig kännedom om målet.

Mot den föreslagna bestämmelsen i 27 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken om *rätt för tilltalad som dömts till visst frihetsstraff eller avsättning att påkalla muntligt förhör* har Svea hovrätt funnit det kunna anmärkas, att alltför stor vikt här tillmättes den omständighet att tilltalad framställde begäran om muntligt förhör. Därest fråga varit om en slutlig utformning av hithörande bestämmelser, hade denna anmärkning ägt avgörande betydelse. Då det emellertid för närvarande allenast gällde lagstiftningsåtgärder av provisorisk natur och begränsad räckvidd, kunde hovrätten ansluta sig till förslagets av vissa praktiska hänsyn betingade ståndpunkt i denna del. Hovrätten ansåge dock att föreskrift borde meddelas därom att begäran om muntligt förhör skulle av den tilltalade framställas under skriftväxlingen.

Jämväl processlagberedningen har erinrat mot att förhöret i förevarande fall i viss mån gjorts beroende av den tilltalades begäran. Beredningen vore tveksam, huruvida det kunde anses förenligt med straffrätts-

skipningens natur att särskilt i grövre brottmål en sådan betydelse tillmättes ena partens begäran, då den avgörande synpunkten i varje fall måste vara det offentligas intresse av säkerhet i denna rättsskipning. Med hänsyn härtill ansåge beredningen det kunna ifrågasättas, huruvida ej bestämmelsen om den tilltalades begäran som förutsättning för muntligt förhör borde utgå och alltså i nu åsyftade fall förhör alltid komma till stånd, om ej särskilda skäl förelåge däremot.

Beträffande förslaget om *muntligt förhör såsom förutsättning för att hovrätten skulle äga vidtaga viss ändring i underrätts utslag till den tilltalades nackdel* har Svea hovrätt anført, att det uppenbarligen i regel förelåge starka skäl för att straffskärpning av här avsedd beskaffenhet ej vidtoges utan att den tilltalade fått muntligen framlägga sin sak inför hovrätten, om han det önskade. Men omständigheterna kunde vara sådana, att avgörande grunder talade emot förhörs anställande, och det vore därför enligt hovrättens mening mera följdriktigt att jämställa dessa fall med de i 27 kap. 15 § första stycket avsedda, i vilka hovrätten ej vore pliktig att efterkomma den tilltalades begäran om muntligt förhör, om särskilda skäl däremot vore. Då emellertid de under det föreslagna tredje stycket hänförliga fall, i vilka hovrätten komme att lämna utan avseende den tilltalades önskan att bli inför hovrätten hörd, sannolikt bleve fåtaliga och frågan följaktligen ur praktisk synpunkt torde sakna större betydelse, ville hovrätten ej motsätta sig en lösning i huvudsak efter förslagets linje, om det kunde göras gällande att tilltron till rättsskipningen i andra instans därigenom skulle stärkas. — Hovrätten har ifrågasatt huruvida icke den föreslagna regeln borde utvidgas att omfatta jämväl det fall att den som av underrätten dömts till avsättning av hovrätten dömdes till frihetsstraff.

Processlagberedningen har funnit de i promemorian och lagförslaget i denna del använda ordalagen kunna giva anledning till den missuppfattning, att den tilltalades personliga utevaro i nu åsyftade fall icke kunde medföra annan påföljd än att den ej utgjorde hinder för målets avgörande. Med en sådan tolkning skulle det muntliga förhörets betydelse väsentligen förfelas, då därav skulle följa, att det berodde av den tilltalades eget skön huruvida han komme tillstådes eller ej och han sålunda kunde frestas att inställa sig allenast då han funne det förenligt med sitt eget intresse. En sådan konsekvens skulle uppenbarligen icke överensstämma med straffrättsskipningens allmänna natur. Av det föreslagna stadgandets avfattning framginge enligt beredningens mening ej heller klart, huruvida i nu åsyftade fall personlig inställelse alltid skulle åläggas den tilltalade eller om denna fråga allttjämt vore att bedöma enligt de i 15 kap. 1 § rättegångsbalken stadgade grunderna.

Svea hovrätt, som beträffande spörsmålet om förhöret skulle bero av den tilltalades önskan haft en från processlagberedningens avvikande uppfattning, har ansett att förhör även i nu avsedda fall skulle vara beroende av att den tilltalade under skriftväxlingen framställde begäran om förhör. Hovrätten har härom anført:

I de helt visst talrika fall, då hovrätten funne sig ej böra stadga annan påföljd av den tilltalades utevaro än målets avgörande, komme det sannolikt ej sällan att inträffa, att den tilltalade utebleve från förhöret. Därigenom kunde onödiga kostnader och besvär tillskyndas tillstådeskomna parter och målet bliva, till nackdel jämväl för den tilltalade, onödigt uppehållet. Dylika olägenheter kunde utan åsidosättande av den tilltalades intresse i viss utsträckning förebyggas, om åt hans önskan att personligen framlägga sin sak inför hovrätten tillades avgörande betydelse allenast om den framställdt redan under skriftväxlingen. Bestämmelser i detta syfte böra därför upptagas i förslaget. Härvid bör sörjas för att den tilltalade varder på betryggande sätt erinrad om sin befogenhet att för här avsedda händelse göra förbehåll om muntligt förhör samt anmanad att angiva var han kan träffas med kallelse till förhöret.

För det fall att den tilltalade hålles häktad läser förslaget, trots avfattningen, vara så att förstå, att där anledning till straffskärpning prövas vara för handen, förordnande skall meddelas om den tilltalades inställande inför hovrätten för att han skall bliva i tillfälle att muntligen försvara sig. Härvid kan det tydligen inträffa, att det sålunda meddelade förordnandet står i strid icke blott med hovrättens uppfattning beträffande förhörets behövlighet utan även med den tilltalades önskan, i det att denne ej har något av vikt att anföra och kanske finner inställelsen synnerligen pinsam. Ett sådant resultat bleve tydligen förebyggt, om den tilltalade hade att under skriftväxlingen göra förbehåll om muntligt förhör.

Bestämmelsen att förhör i förevarande fall icke vore erforderligt där underrettens utslag berodde på oriktig lagtillämpning har synts *Svea hovrätt* och *processlagberedningen* lida av oklarhet. Hovrätten har anført härom:

Det är tveksamt, huruvida stadgandet i fråga omfattar vissa fall, vilka otvivelaktigt böra rymmas därunder. Såsom exempel kan anföras, att en av hovrätten vidtagen straffskärpning betingas av en först därstädes vunnen upplysning om förut undergången bestraffning, varvid straffskärpningen ej sträcker sig längre än lagen oundgängligen föranleder. Nämnas kan ock det fall att en på angivna sätt begränsad straffskärpning uteslutande har sin grund däruti, att hovrätten med stöd av utlåtande från sakkunnig myndighet finner den åtalade handlingen hava medverkat till viss effekt. På nu anförda skäl bör undantagsregeln så avfattas, att den ostridigt blir tillämplig så snart hovrätten finner muntligt förhör uppenbarligen sakna betydelse. Genom en regel av denna innebörd bleve helt visst den tilltalades intresse ej i någon mån äventyrat.

I samband därmed har hovrätten förordat att den ovillkorliga regeln om muntligt förhörs anställande ej skulle gälla, där den som skulle höras vistas utrikes eller det ej vore veterligt var han uppehölle sig. Sådana fall bleve helt visst sällsynta, om hovrättens förslag angående tid för framställande av begäran om förhör beaktades.

Processlagberedningen, som utgått ifrån att den tilltalade skulle kallas till ifrågavarande förhör på sätt som om stämning är stadgat i 11 kap. rättegångsbalken, har anført:

Det kan emellertid icke anses tillfredsställande att i ett mål, varå den tilltalade icke kan anträffas för delgivning av sådan kallelse, avgörandet skulle

uppskjutas på obestämd tid. En utväg vore att göra de i fråga om förklarings inhämtande i lagen meddelade bestämmelserna tillämpliga å kallelse till förhör, en annan att i nu antydda fall eftergiva kravet på den tilltalades hörande såsom villkor för ändring i underrättens dom. Enligt beredningens åsikt tala övervägande skäl för den senare utvägen.

Beträffande åklagarrepresentationen hava Svea hovrätt och Göta hovrätt framhållit angelägenheten av att den åklagare, som utfört åtalet vid underrätten även komme tillstådes i hovrätten. Möjligheten att såsom åklagare med fördel anlita hovrättens egen personal vore enligt Svea hovrätts uppfattning begränsad. Göta hovrätt har ansett, att av hänsyn till de olägenheter i praktiskt hänseende som skulle uppstå, om den lokale åklagaren alltid skulle inställa sig vid förhör inför hovrätten, växling i åklagarens person borde på sätt i promemorian ifrågasatts kunna förekomma.

Justitiekanslersämbetet har uttalat att avgörandet huruvida i det särskilda fallet lokal åklagare borde komma tillstådes lämpligen syntes böra tillkomma vederbörande landsfogde. Med den begränsning förslaget uppställt med avseende å skyldigheten att anordna förhör och då det torde hava åsyftats att förhören i allmänhet icke skulle inskränkas till att avse endast någon viss omständighet i målet, syntes det ämbetet troligt att som regel övervägande skäl talade för att, där ej faktiska eller praktiska hinder förelåge, den lokale åklagaren borde inställa sig. — Justitiekanslersämbetet har tillika erinrat att frågan om ersättning för landsfiskaler och stadsfiskaler vid inställelser i hovrätten borde regleras.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har uttalat betänkligheter mot tanken på en växling i åklagarrepresentationen samt därvid anför:

Detta kan nödsaka den fungerande åklagaren att begära ett eljest icke erforderligt uppskov med förhandlingarna och följaktligen orsaka ökade kostnader. Allra minst kan styrelsen finna lämpligt att till åklagare förordna extra fiskaler i samma hovrätt som skall avgöra målet. Personer i denna ställning kunna icke förväntas innehava nödig kompetens och erfarenhet som åklagare och måste även anses stå i ett för en åklagare olämpligt beroende av domstolen,

I *biträdesfrågan* har Svea hovrätt framhållit, att skulle syftet med förslaget vinnas, nämligen ökad användning av muntliga förhör i vissa brottmål, måste det i tillämpningen sörjas för att svaranden i sådana mål tillstådeskomme personligen och icke genom ombud, något som även torde vara förslagets mening. Genom den föreslagna ändringen av lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad bleve det sörjt för att häktad erhöles biträde vid muntligt förhör i hovrätt. Det borde emellertid bliva föremål för närmare utredning och övervägande, huruvida möjligheten att erhålla biträde vid sådant förhör därmed vore tillräckligt tillgodosedd. Vid denna utredning borde beaktas, att hovrätten oavsett den tilltalades önskan kunde finna biträde åt honom erforderligt till undvikande av upprepade förhör.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har uppfattat förslaget så att en häktad person skulle i hovrätten erhålla nytt rättegångsbiträde samt härom anført:

Det förutsattes rent av att detta biträde kan vara en av rätten i sista stund förordnad person, vilken tydligen icke kan förväntas göra någon verklig nytta, och vid vars sida den tilltalade i en för honom ytterst allvarlig situation måste känna sig av samhället övergiven. Under dessa förhållanden måste den muntliga förhandlingen i hovrätten ofta bliva mindervärdig i jämförelse med underrättsförfarandet. I avsaknad av verkligt dugliga och i målet införsatta biträden blir förfarandets inkvisitoriska karaktär på ett betänkligt sätt accentuerad och kan komma att te sig som en samhällets oberättigade hårdhet mot den tilltalade.

Hovrätterna hava slutligen berört frågan om de föreslagna bestämmelsernas inverkan på *hovrätternas arbetsbörda*. Enighet har rätt därom att ett genomförande av muntliga förhör i den utsträckning som med förslaget avsåges komme att medföra en ökning ur arbetssynpunkt. Hovrätterna saknade emellertid för närvarande hållpunkter för en beräkning av det ökade behovet av arbetskrafter. Svea hovrätt har framhållit, att själva förhören komme att taga mycken tid i anspråk, varvid vore att märka att, med hänsyn till möjligen uppkommande skiljaktiga meningar, fem ledamöter i regel borde närvara. Advokatfiskalen och andra befattningshavare vid hovrätten bleve sannolikt i avsevärd utsträckning tagna i anspråk för åklagartalans förberedande och utförande. Uppsättande och justering av protokoll över muntliga förhör bleve även en ofta betungande uppgift. I samma riktning hava övriga hovrätter uttalat sig under erinran tillika, att hovrätterna genom den förändrade instansordningen för ägodelningsmål redan fått nya omfattande arbetsuppgifter sig ålagda.

Genom anordnande av muntligt förhör äger hovrätt möjlighet att komplettera det skriftliga materialet i ett på hovrättens prövning beroende mål. De nuvarande bestämmelserna i ämnet upptogos i rättegångsbalken genom lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av samma balk och avsågo att bereda hovrätterna tillfälle att i större omfattning och på ett verksamare sätt än tidigare lagstiftning givit möjlighet till avhjälpa brister i målens utredning. Omständigheterna hava emellertid gjort att de muntliga förhören icke erhållit någon större användning i praktiken. Till hovrätternas obenägenhet att anställa muntliga förhör torde särskilt hava medverkat, att det på grund av de för många parter stora avstånden till hovrätternas förläggningsorter ofta varit förenat med betydande kostnader för parterna att iakttaga inställelse i hovrätterna. Med hänsyn till hovrätternas stora arbetsbörda har det också, särskilt under tider då arbetsbalanser förefunnits, framstått som mindre önskvärt att ytterligare öka arbetsbördan genom anställande av tidsödande muntliga förhör, där dessa icke varit oundgängliga. Avfattningen av lagens bestämmelser om muntliga förhör har även kunnat giva ett visst stöd åt uppfattningen att de endast avsetts skola förekomma i sådana undantagsfall, då hovrätten hade anledning att närmare ut-

Departements-
chefen.

reda en särskild omständighet som lämpade sig för att angivas i beslutet om förhörets hållande.

Att det nuvarande hovrättsförfarandet lider av alla de olägenheter som äro en följd av avsaknaden av muntlighet, offentlighet och processledande verksamhet från domstolens sida har vid upprepade tillfällen framhållits. Genom anordnande av muntliga förhör av det slag varom här är fråga kunna dessa olägenheter icke i och för sig undanröjas. En helt tillfredsställande överrättsprocess torde icke stå att vinna annat än i samband med en allmän reform av rättegångsväsendet. Sedan genom inrättandet av en hovrätt för Övre Norrland ett första steg tagits mot en uppdelning av de nuvarande hovrättsområdena, torde dock lämpligen, utan avbidan på rättegångsreformen, genom en ökad användning av de nuvarande muntliga förhören några av de svåraste olägenheterna av det i övrigt skriftliga hovrättsförfarandet böra undanröjas.

Det i den förut omnämnda sakkunnigpromemorian framlagda förslaget till åtgärder i syfte att inom den nuvarande rättegångsordningens ram åstadkomma utsträckt användning av muntliga förhör innebär i huvudsak följande. Bestämmelserna i 26 kap. 15 § och 27 kap. 15 § rättegångsbalken om muntliga förhör i fullföljda mål skola ändras sålunda, att därav klart framgår att hovrätt äger anställa förhör icke endast för erhållande av upplysning om viss omständighet utan även för vinnande av ytterligare utredning överhuvud taget i målet. I samband därmed skall befogenheten för hovrätt att uppdraga åt underrätt att hålla sådant förhör begränsas. I fullföljda brottmål skall tilltalad som dömts till visst strängare frihetsstraff eller avsättning som regel äga påkalla muntligt förhör i hovrätten, varjämte hovrätt i princip icke skall äga ändra underrätts utslag till tilltalads nackdel utan att den tilltalade beretts tillfälle att komma personligen tillstådes vid muntligt förhör inför hovrätten.

Mot en dylik begränsad reform hava hovrätterna och processlagberedningen i princip icke haft något att erinra. Beträffande de nya bestämmelsernas innehåll, sådant det kommit till uttryck i det remitterade sakkunnigförslaget, hava dock gjorts vissa erinringar. Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har helt avstyrkt förslaget om ändrad lagstiftning i ämnet. Till stöd för sitt avstyrkande har styrelsen åberopat bl. a. *dels* den otillfredsställande form av muntlighet som hovrättsförhören enligt styrelsens mening innebure, *dels ock* att den föreslagna lagstiftningen skulle kunna verka hindrande för det fortsatta arbetet på rättegångsreformen såvitt anginge överrättsproceduren. Emot styrelsens första invändning kan anföras att erfarenheten givit vid handen att i de fall då muntliga förhör hittills hållits för komplettering av utredningen i målet, förhöret visat sig kunna giva hovrätten säkrare hållpunkter för målets bedömande än enbart aktstudium och föredragning. Farhågan att en utvidgning av hovrättsförhören skulle stå hindrande i vägen för rättegångsreformen kan icke heller hava fog för sig. Det har icke från något håll ifrågasatts att den föreslagna utvidgningen av de muntliga förhörens användning skulle innebära en reform

som tillgodosåge kraven på muntlighet och omedelbarhet i hovrättsprocessen efter en rättegångsreforms genomförande. Det föreliggande förslaget till ökad användning av muntliga förhör står helt på den nuvarande rättegångsordningens grund och överensstämmer med de önskemål som uttalades vid den nuvarande lagens tillkomst, men som i praxis alltför litet tillgodosetts. En väsentlig orsak härtill, nämligen de nuvarande hovrättsområdenas vidsträcktighet, blir nu i någon mån undanröjd genom upprättandet av den norrländska hovrätten.

Sakkunnigförslaget synes sålunda i stort sett kunna läggas till grund för en lagstiftning i ämnet. I anledning av vissa i yttrandena framställda anmärkningar torde förslaget emellertid böra i vissa hänseenden göras till föremål för omarbetning. Rörande den närmare innebörden av den ifrågasatta lagstiftningen må följande framhållas.

Vad först angår den i 26 kap. 15 § och 27 kap. 15 § rättegångsbalken för närvarande stadgade skyldigheten för hovrätt att vid utsättande av muntligt förhör i fullföljt mål angiva den omständighet varom upplysning erfordras, har denna bestämmelse sin grund i önskemålet att giva parterna eller deras ombud tillfälle att bereda sig till det utsatta förhöret. Emellertid har, på sätt tidigare anmärkts, bestämmelsen understundom gjorts till föremål för en sträng bokstavstolkning när i hovrätt uppkommit fråga om anordnande av muntligt förhör. Då det är önskvärt att förhör skall kunna anställas icke blott för processmaterialets fullständiggande eller förtydligande i ett visst begränsat avseende utan jämväl för vinnande av en mera allsidig bild av målet i dess helhet eller för stärkande av bevisprövningens säkerhet genom parter eller vittnens förnyade avhörande, böra ifrågavarande bestämmelser i 26 kap. 15 § och 27 kap. 15 § rättegångsbalken på sätt i sakkunnigpromemorian föreslagits givas sådan ändrad lydelse att därav med tydlighet framgår, att hovrätt är oförhindrad att anställa muntligt förhör för vinnande av utredning överhuvud taget i målet utan att hovrätten behöver åberopa någon särskild omständighet som tarvar utredning.

I detta sammanhang torde den i första styckena av förenämnda två paragrafer givna befogenheten för hovrätt att uppdraga åt underrätt att hålla förhör i till hovrätten fullföljda mål böra undergå någon inskränkning. För närvarande får förhöret hållas vid underrätten då det icke lämpligen kan förekomma i hovrätten. Då det ligger i sakens natur att värdet av förhöret är större om det äger rum inför den domstol som skall döma i målet än om denna blott erhåller protokoll över ett vid annan domstol avhållet förhör torde, såsom i sakkunnigpromemorian förordats, åt hithörande lagrum böra givas det innehåll att hållande av muntligt förhör får uppdragas åt underrätt endast när särskilda skäl föranleda därtill.

Vad i här berörda hänseenden föreslagits bör gälla såväl vädjade mål som besvärsmål. I fråga om vädjade mål ävensom andra besvärsmål än brottmål synas i övrigt några ändringar i gällande bestämmelser icke böra ske. I fråga om brottmålen är däremot förhållandet delvis ett annat.

Med avseende å dessa mål göra sig nämligen nackdelarna av det skriftliga hovrättsförfarandet gällande med särskild styrka. Frånvaron av muntlig förhandling försvårar naturligen för hovrätten att rätt bedöma icke endast det i målet sammanbragta bevismaterialet utan även den tilltalades person och motivet för den brottsliga gärningen. Särskilt ömtålig blir situationen då hovrätten efter handlingarnas föredragning kommer till ett annat slut än underrätten till den tilltalades nackdel. Det synes därför angeläget att redan nu åtgärder vidtagas i syfte att i viss utsträckning tillförsäkra part rätt att få muntligen framlägga sin sak inför den högre instansen. Anordnandet av muntligt förhör bör sålunda i nu avsedda mål icke som enligt gällande ordning är förhållandet helt bero av hovrättens gottfinnande.

Härvid måste först och främst tillses, att när fråga uppkommer om att fälla tilltalad, som frikänts i underrätt, till visst strängare straff eller att skärpa dylikt straff, den tilltalade får en rätt att muntligen framlägga sin sak inför den domstol, som skall träffa avgörandet. En dylik rätt till muntligt förhör kan betraktas som en utvidgning av den princip, som ligger till grund för det nuvarande kommunikationsförfarandet, nämligen att ändring ej får göras i underrätts utslag till parts nackdel utan att denne fått tillfälle att förklara sig.

I fråga om tilltalad som själv är klagande ligger det närmast till hands att tillmäta brottets svårhetsgrad avgörande betydelse och sålunda föreskriva, att i mål däri underrätten dömt till visst svårare straff muntligt förhör alltid skall hållas. Med hänsyn till hovrätternas nuvarande organisation och arbetsförhållanden ävensom till de kostnader för det allmänna, som genom en lagändring i denna riktning kunna beräknas uppkomma, bör emellertid rätten att påkalla muntligt förhör inför hovrätten tillsvidare begränsas till de fall i vilka sådana förhör framstå såsom särskilt angelägna.

I det följande skall till en början närmare behandlas förslaget om muntligt förhör såsom förutsättning för att hovrätten skall äga vidtaga viss ändring i underrätts utslag till den tilltalades nackdel. Bestämmelserna härom böra i enlighet med sakkunnigförslaget upptagas i ett nytt tredje stycke av 27 kap. 15 § rättegångsbalken.

Svea hovrätt har i detta sammanhang väckt spörsmålet huruvida icke hållandet av förhör varom här är fråga borde göras beroende av framställning härom av den tilltalade. Detta skulle medföra den fördelen att, då hovrätten själv ej med hänsyn till föreliggande brister i fråga om processmaterialet eller av annat skäl funne förhör erforderligt, förhör ej skulle behöva ut sättas i andra fall än då det med säkerhet kunde påräknas att den tilltalade komme att begagna sig av förmånen att få personligen framlägga sin sak inför hovrätten. Mot en dylik ordning kan, såsom processlagberedningen i annat sammanhang i sitt yttrande framhållit, den invändningen göras, att det är mindre väl förenligt med straffrättskipningens natur att en sådan betydelse tillmätas ena partens begäran om förhörs utsättande. Denna invändning äger enligt min mening ett starkt principiellt berättigande med hänsyn

till en framtida ordning för muntligheten i hovrätterna. Då emellertid den föreslagna utvidgade användningen av ifrågavarande förhör under nu bestående rättegångsordning närmast ter sig såsom ett komplement till kommunikationsförfarandet, torde denna invändning icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Det står nämligen redan nu den tilltalade i egenskap av svarande i hovrätten fritt att avgöra huruvida han vill vidtaga den processuella åtgärd som består i avgivande av förklaring. Då härtill kommer att praktiska hänsyn synas fordra att hovrätten får kännedom om huruvida den tilltalade åstundar den förmån som förhöret får anses innebära, torde vad Svea hovrätt härutinnan föreslagit böra beaktas vid utformandet av hithörande bestämmelser. Framställningen om förhörs utsättande torde böra göras före utgången av den i lagen stadgade skriftväxlingstiden. Det bör emellertid sörjas för att den tilltalade på betryggande sätt erinras om sin befogenhet att för här avsedda fall göra framställning om förhörs utsättande. Dylik erinran synes lämpligen kunna meddelas i samma ordning som i 27 kap. 11 § rättegångsbalken är föreskriven i fråga om meddelandet av innehållet i hovrätts kommunikationsbeslut. Dessutom bör uppenbarligen hovrätten även i sådana fall då den tilltalade icke begagnat sig av möjligheten att begära muntligt förhör noggrant pröva huruvida behov av förhör föreligger och utsätta sådant där detta stämmer med lagstiftningens syfte.

I den vid sakkunnigpromemorian fogade lagtexten har uppräknats ett antal fall då muntligt förhör skulle vara obligatoriskt för att hovrätten skulle få ändra underrättens utslag. Då emellertid såsom redan i promemorian anmärkts denna uppräkning icke kan anses vara uttömmande med avseende å de fall då muntligt förhör inför hovrätten i förevarande hänseende är av betydelse, synes det på omförmälda uppräkning fotade stadgandet böra ersättas med en bestämmelse av innehåll, att ändring i underrättens utslag i fråga om straff ej får efter besvär av allmän åklagare eller målsägande ske utan att tilltalad, som på sätt förut sagts framställt begäran att få personligen komma tillstådes vid muntligt förhör inför hovrätten, beretts tillfälle härtill. Undantag från huvudregeln torde dock, som i sakkunnigförslaget skett, av praktiska hänsyn böra göras för det fall att straffet bestämmes till allenast böter. Detta hindrar naturligtvis icke att hovrätten i det särskilda fallet kan, där så finnes lämpligt, utsätta muntligt förhör även då allenast böter kunna eller anses böra ifrågakomma, liksom när fråga är om annat än straff.

I sakkunnigförslaget har vidare upptagits en bestämmelse av innehåll att i förevarande fall förhör icke skall behöva förekomma därest underrättens utslag beror på oriktig lagtillämpning och av den anledning den tilltalades närvaro vid muntligt förhör inför hovrätten uppenbarligen saknar betydelse för målets avgörande. I några yttranden har anmärkts att regeln lider av viss oklarhet. Med densamma torde närmast hava avsetts att hovrätten skall äga utan förhör vidtaga den straffskärpning som föranledes t. ex. av en rättelse i en oriktig straffsammanläggning eller av en först i hovrätten lämnad upplysning om att den tilltalade förut undergått bestraffning som

måste tagas i betraktande vid straffmätningen. I dylika fall torde ett förhör i regel vara utan betydelse för den tilltalade. I anledning av de framställda anmärkningarna torde åt bestämmelsen böra givas den avfattning, att förhör icke behöver äga rum där den tilltalades närvaro uppenbarligen är utan betydelse för målets avgörande.

Rättegångsbalken innehåller för närvarande icke några närmare bestämmelser angående sättet för parts kallande till muntligt förhör. Detta har emellertid enligt vad erfarenheten visat icke medfört några olägenheter. Det torde sålunda jämväl i fortsättningen böra överlåtas åt hovrätterna att i enlighet med den praxis som där utbildats ombesörja att parterna bliva vederbörligen kallade till utsatta förhör. I detta sammanhang synes ett av Svea hovrätt väckt förslag om ytterligare undantag från regeln om muntliga förhørs anställande böra beaktas. Denna synes sålunda av praktiska hänsyn ej böra äga tillämpning om den tilltalade vistas utrikes eller det ej är veterligt var han uppehåller sig. Om såsom i det föregående föreslagits förhörets hållande skall göras beroende av framställning härom av den tilltalade, torde emellertid i praktiken undantagsstadgandet sällan komma till användning.

Vad därefter angår frågan om rätt för klagande som dömts till visst frihetsstraff eller avsättning att påkalla muntligt förhör hava i förslaget bestämmelser härom upptagits i 27 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken. Jämväl i detta fall synes, såsom i sakkunnigpromemorian föreslagits, förhöret böra komma till stånd efter vederbörlig framställning. Denna bör göras i besvärsskriften eller, om hovrätten förordnat om motpartens hörande över besvären, inom utgången av förklarings tiden. På sätt i sakkunnigpromemorian föreslagits bör rätten att påkalla förhör begränsas till mål däri klaganden fällts till ett icke alltför ringa straff. En lämplig gräns synes vara den i sakkunnigförslaget angivna eller straffarbete i sex månader, fängelse i ett år eller avsättning.

Beträffande dessa fall synes hovrätten böra medgivas något större prövningsrätt av den tilltalades framställning om förhör än som föreslagits för det fall att fråga är om ändring till den tilltalades nackdel. Hovrätten bör sålunda äga avslå framställning om muntligt förhör, då särskilda skäl däremot äro. Detta får anses vara förhållandet t. ex. då hovrätten finner sig kunna, med bifall till den tilltalades ändringssökande, befria honom från ådömt straff eller förordna om villkorlig dom.

Vad i det föregående anförts om rätt för tilltalad att påkalla muntligt förhör skall naturligen avse även sådant mål som fullföljts till Svea hovrätt såsom särskild domstol. Sålunda skall jämlikt 103 § lagen om krigsdomstolar förfarandet vinna tillämpning i krigshovrätten. Av lätt insedda skäl böra, på sätt i sakkunnigpromemorian anmärkts, de nya bestämmelserna icke avse mål som fullföljts från konsularrätt.

De nu avsedda bestämmelserna om muntliga förhör avse allenast till hovrätt fullföljda mål. I fråga om förhör i underställningsmål och de brottmål

varmed hovrätten utan föregående stämning tager befattning tillkommer det enligt gällande rätt hovrätten att förfara på lämpligaste sätt. Härutinnan har i sakkunnigpromemorian icke föreslagits någon ändring. Någon sådan har ej heller påyrkats i de avgivna utlåtandena. Då på sätt i promemorian framhållits hovrätterna icke sällan tillämpa ett muntligt förfarande i de grövre brottmål varom här är fråga samt antagas må att beträffande övriga mål enahanda principer som föreslagits beträffande de fullföljda brottmålen skola vinna tillämpning, torde några ändrade förhørsbestämmelser i förevarande hänseende ej heller för närvarande vara erforderliga.

Enligt gällande bestämmelser är rättegången i hovrätt offentlig allenast såvitt angår brottmål varmed hovrätt tager befattning såsom första domstol. Då det icke torde kunna anföras giltiga skäl för att icke vid muntlig förhandling inför hovrätt rättegången alltid skall vara offentlig, synes på sätt i sakkunnigpromemorian föreslagits föreskrift härom böra införas. Därvid böra dock gälla samma inskränkningar som äro stadgade i fråga om offentlighet vid underdomstolarna i förordningen den 22 april 1881 i ämnet.

Vid muntligt förhör i brottmål skall naturligen åklagarmyndigheten vara representerad i hovrätten. Närmast av ekonomiska hänsyn har i sakkunnigpromemorian ifrågasatts huruvida icke vederbörande lokala åklagares inställelser borde i viss utsträckning begränsas och åklagarrepresentationen i stället tillkomma befattningshavare i hovrätten t. ex. advokatfiskalen eller extra fiskal. Mot en dylik anordning hava i flera yttranden anförts betänkligheter. Framhållits har sålunda bland annat den fördel som ur processuell synpunkt ligger däri att den åklagare som utfört åtalet vid underrätten även kommer tillstådes i hovrätten. Riktigheten härav kan icke förnekas. Den lokala åklagaren kan på ett helt annat sätt än en vid hovrätten anställd åklagare tillhandagå domstolen med de upplysningar som vid förhöret må finnas erforderliga — förutom rörande själva processmaterialet — även i fråga om den förberedande utredningen och ortsförhållandena. Det kan emellertid icke bortses från det faktum att situationen någon gång kan vara sådan att det redan på förhand är uppenbart att närvaron av en lokal åklagare icke är nödvändig. För sådana fall vore det lämpligt om åklagarrepresentationen kunde ordnas på annat, ur kostnadssynpunkt billigare sätt. Vad i sakkunnigpromemorian föreslagits i detta hänseende torde därför böra tagas under överbäggande. Avgörandet huruvida i det särskilda fallet lokal åklagare skall uppvakta i målet eller icke bör — såsom jämväl justitiekanslersämbetet förordnat — tillkomma högre åklagarmyndighet eller sålunda efter landsfogdereformens genomförande den 1 nästkommande juli vederbörande överåklagare (landsfogde). Ersättare för lokal åklagare som är bosatt i hovrättsstaden eller dess omedelbara närhet bör emellertid icke ifrågakomma. Ordlandet av här berörda förhållanden torde kunna ske i administrativ ordning. Överbäggas bör jämväl huruvida icke utom hovrättens förläggningssort bosatt landsfiskal, som kallas till muntligt förhör i tjänstemål i hovrätt, bör medges rätt till rese- och traktamentsersättning. Jäm-

väl stadsfiskal bör erhålla sådan ersättning vilken emellertid, då åklagarväsendet i städerna är en kommunal angelägenhet, bör utgå av stadens kassa.

Av vad inledningsvis anförts framgår, att en av anledningarna till att hovrättsförhören hittills erhållit så ringa användning varit de för många parter stora avstånden till hovrätternas förläggningsorter och de därav betingade kostnaderna för inställelserna. Genom inrättande av en hovrätt för de två nordligaste länen kommer för denna landsändas vidkommande förhållandena i berörda hänseende att bliva till icke ringa del förbättrade. Ett ökat muntligt förfarande enligt här föreslagna grunder kommer emellertid — framför allt innan en ytterligare uppdelning av de större hovrättsområdena kommit till stånd eller hovrätterna beretts möjlighet att hålla sammanträden utom sina förläggningsorter — att för åtskilliga enskilda parter medföra ej oväsentliga kostnader för deras inställelser. På sätt i sakkunnigpromemorian föreslagits torde vissa åtgärder böra vidtagas i syfte att underlätta för mindre bemedlade tilltalade att begagna sig av möjligheterna att få inför hovrätten personligen framlägga sin sak. Vad sakkunnigpromemorian härutinnan innehåller har av de i ärendet hörda myndigheterna lämnats utan erinran. Förslaget, för vilket närmare redogjorts i det föregående och till vilken redogörelse hänvisas, innebär en utvidgning av gällande bestämmelser om fri rättegång. I vad mån därigenom statsverkets kostnader för denna komma att ökas låter sig för närvarande icke bedöma. Under åberopande av bland annat förevarande förslag har emellertid Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition hemställt om ökat anslag för bestridande av kostnaderna i anledning av lagstiftningen om fri rättegång.

I likhet med vad som gäller vid rannsaking inför häradsrätt bör häktad person som inställes vid muntligt förhör i hovrätt vara tillförsäkrad biträde i rättegången. På i huvudsak samma skäl som i det föregående anförts i fråga om lämpligheten att i hovrätten låta den lokale åklagaren uppvakta i målet bör, där den häktade så önskar, hans vid underrätten anlitade rättegångsbiträde jämväl anlitas i rättegången i hovrätten. För det fall att den häktade icke aktat nödigt att begära biträde men hovrätten finner biträde erforderligt, bör hovrätten, i överensstämmelse med vad som gäller för motsvarande fall vid underrätt, naturligen äga förordna lämplig person att biträda den häktade. Med en dylik anordning av försvaret torde de av styrelsen för Sveriges advokatsamfund anförda betänkligheterna i berörda avseende bliva undanröjda.

Enligt 30 kap. 45 § rättegångsbalken skola stadgandena rörande muntliga förhör i hovrätt äga motsvarande tillämpning då högsta domstolen finner nödigt att 'till vinnande av upplysning angående viss omständighet' hålla förhör med parterna. Denna bestämmelse synes böra undergå jämkning till vinnande av överensstämmelse med vad som i detta hänseende föreslagits beträffande hovrättsförhören. Ifrågasätts kan jämväl huruvida icke föreskrifter böra införas om muntliga förhör inför högsta domstolen i vissa

brottmål av i huvudsak samma innehåll som föreslagits beträffande hovrätt. Emellertid lärer detta icke låta sig göra utan väsentliga ändringar i högsta domstolens organisation. Det må vidare framhållas att, därest i ett brottmål muntlig förhandling ägt rum i hovrätten, högsta domstolen redan därigenom fått ett bättre material för sakens bedömande. Slutligen förtjänar erinras om att här är fråga allenast om en provisorisk lagstiftning vilken icke är avsedd att i någon högre grad bryta mot den nuvarande ordningen.

Då en tillämpning av de nya förhørsbestämmelserna förutsätter att för de rättssökande i de två nordligaste länen hovrätten är lättare tillgänglig än för närvarande är förhållandet, torde erforderliga lagändringar böra träda i kraft först då hovrätten för Övre Norrland kan börja sin verksamhet. Såsom av årets statsverksproposition framgår, torde detta komma att ske den 1 oktober 1936.

En utsträckt användning av muntliga förhör i enlighet med vad i det föregående föreslagits kommer naturligen, på sätt hovrätterna i sina yttranden framhållit, att utöva viss inverkan på hovrätternas arbetsbörda. Detta gäller särskilt, om möjlighet skulle öppnas för hovrätt att hålla muntligt förhör å annan ort än hovrättens förlägningsort. Såsom hovrätterna själva anført saknas emellertid för närvarande hållpunkter för en beräkning av det ytterligare behov av arbetskrafter som kan komma att föranledas av den ökade muntligheten. I den mån erfarenheten skulle visa att de nya bestämmelsernas tillämpning oundgängligen kräver förstärkning av arbetskrafterna inom någon hovrätt, måste naturligen frågan härom upptagas.

I enlighet med vad sålunda anförts hava inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken;
- 2) lag om offentlighet vid förhör inför hovrätt;
- 3) lag om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;
- 4) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad; samt
- 5) lag om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om kon-sularjurisdiktion.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lag-förslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av proto-kollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-lan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Tage Evers.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

26 KAP.**15 §.**

Finner i vädjat mål hovrätten nödigt att, till vinnande av utredning i målet, muntligt förhör med parterna hålles, äge hovrätten anställa sådant förhör eller, då särskilda skäl därtill föranleda, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Ej må den omständigheten att svaranden i hovrätten uteblivit utgöra hinder för hovrätten att förordna om hans inkallande till förhör, där sådant provas för målets utredande erforderligt.

Avser förhöret företrädesvis att vinna upplysning rörande viss omständighet eller finner hovrätten nödigt att i målet höra vittne eller sakkunnig, ange hovrätten detta i beslut om förhöret. Hovrätten förelägge part, som skall vid förhöret tillstädeskomma, antingen vite i penningar eller att målet avgöres utan hinder av hans utevaro. Skall förhöret hållas vid underrätt, meddele hovrätten de ytterligare föreskrifter som provas nödiga.

27 KAP.**11 §.**

Vad parterna enligt 6 och 10 §§ hava att iakttaga, så ock äventyret om det försummas, skall tecknas å besvärsskriften. Därvid skall jämväl, då fråga är om sådan ändring i underrätts utslag som i 15 § tredje stycket avses, tilltalad erinras om vad han enligt nämnda lagrum har att iakttaga för att få personligen komma tillstädes vid muntligt förhör inför hovrätten.

15 §.

Finner i besvärsmål hovrätten nödigt att, till vinnande av utredning i målet, muntligt förhör med parterna hålles, äge hovrätten anställa sådant

förhör eller, då särskilda skäl därtill föranleda, uppdraga åt underrätt att hålla förhöret. Har klagande, som dömts till straffarbete i minst sex månader, fängelse i minst ett år eller avsättning, i besvärsskriften eller, om hovrätten förordnat om vederpartens hörande över besvären, inom den i 10 § för förklarings avgivande föreskrivna tid begärt att få personligen komma tillstådes vid muntligt förhör inför hovrätten, skall ock sådant förhör äga rum, där ej särskilda skäl däremot äro. Har klagandens vederpart underlåtit att avgiva förklaring, varde han ändå till förhöret kallad, där så kan ske.

Avser förhöret företrädesvis att vinna upplysning rörande viss omständighet eller finner hovrätten nödigt att i målet höra vittne eller sakkunnig, ange hovrätten detta i beslut om förhöret. Skall förhöret hållas vid underrätt, meddele hovrätten de ytterligare föreskrifter som provas nödiga.

Ej må, efter besvär av allmän åklagare eller målsägande, ändring göras i underrättens utslag i fråga om straff, utan att tilltalad, som före förklaringstidens utgång framställt begäran att få personligen komma tillstådes vid muntligt förhör inför hovrätten, beretts tillfälle härtill. Vad nu är sagt gälle dock ej, där hovrätten bestämmer straffet till allenast böter, eller den tilltalades närvaro vid muntligt förhör uppenbarligen är utan betydelse för målets avgörande, ej heller där vetenskap saknas var den tilltalade uppehåller sig, eller det upplyses att han vistas å utrikes ort.

30 KAP.

Om förhör.

45 §.

Där i något mål Konungen finner nödigt att, till vinnande av utredning i målet, förhör med parterna hålles, skall vad i 26 och 27 kapitlen är stadgat i fråga om förhörs anställande i hovrätt äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936; dock att vad i 27 kap. 15 § första stycket andra punkten och tredje stycket är stadgat icke skall äga tillämpning å mål däri hovrätt vid lagens ikraftträdande redan fattat slutligt beslut.

Förslag
till
Lag
om offentlighet vid förhör inför hovrätt.

Härigenom förordnas, att vad i förordningen den 22 april 1881 (nr 17 s. 6) om offentlighet vid underdomstolarne samt i lagen den 29 mars 1899 (nr 18 s. 4), innefattande tillägg till nämnda förordning, finnes stadgat i avseende å rättegång vid allmän underrätt jämväl skall äga tillämpning, då förhör äger rum inför hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936, då lagen den 14 juni 1901 (nr 38 s. 48) om offentlighet i visst fall vid förhör inför hovrätt skall upphöra att gälla.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Härigenom förordnas, att 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

10 §.

Har part — — — åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt — — — allmänna medel.

Har tilltalad som i hovrätt åtnjuter fri rättegång personligen inställt sig vid muntligt förhör inför hovrätten, äge han på därom framställd begäran erhålla gottgörelse av allmänna medel för inställelsen, där hovrätten finner sådan ersättning böra utgå. Sådan gottgörelse må avse traktamentsersättning med högst fem kronor för varje dag som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, så ock resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet. Ej må ersättning varom nu sagts utgå i annat fall än där den tilltalades hemvist är beläget på minst fem mils avstånd från hovrättens sammanträdesort. Saknar tilltalad varom här är fråga medel till bekostande

¹ Senaste lydelse av 10 § se SFS 1933: 230.

av sin inställelse, må han i den ordning som i 3 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål är för där avsett fall stadgad medelst förskott av allmänna medel å resekostnaden beredas tillfälle att inställa sig inför hovrätten.

Vad i — — — i hovrätt.

Mot hovrätts — — — ej föras.

11 §.

Bestämmelserna i 10 § skola, med undantag av tredje stycket, äga motsvarande tillämpning i fråga om mål, som fullföljes hos Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Äskar någon — — — samma talan.

Förordnande av biträde meddelas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Finnes vid målets handläggning att biträde ej förordnats, eller har förordnat biträde ej tillstådeskommit, meddelas dock sådant förordnande av rätten. Ej må den omständigheten, att biträde ej kan av rätten anskaffas, utgöra hinder mot målets handläggning. Innan biträde hörts må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag meddelas.

Vill den — — — den förordnade.

2 §.

Är vid handläggning av mål, däri någon hålles häktad såsom misstänkt för brott, biträde för den häktade ej tillstådes, men finner rätten med hänsyn till bristande förmåga hos den häktade att själv tillvarataga sina intressen biträde erforderligt för målets utredning, äge rätten, ändå att det ej påkallas av den häktade, förordna biträde. Sålunda förordnat biträde må icke

avvisas av den häktade, med mindre han själv anskaffar annat biträde, som av rätten godkännes.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om konsularjurisdiktion.

Härigenom förordnas, att 55 § lagen den 5 juni 1909 om konsularjurisdiktion skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

55 §.

Underställt mål — — — i målet.

I fullföljt — — — underställda mål.

Vad i 27 kap. 15 § första stycket andra punkten och tredje stycket rättegångsbalken finnes för hovrätt stadgat om utsättande av muntligt förhör i där avsedda fall skall icke äga tillämpning i mål som i denna lag avses.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1936.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 mars 1936.

Närvarande:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 7 februari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken;

2) lag om offentlighet vid förhör inför hovrätt;

3) lag om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;

4) lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad; samt

5) lag om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om konsularjurisdiktion.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Ernst Leche.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler lagrådets den 5 mars 1936 avgivna utlåtande över de den 7 februari 1936 till lagrådet remitterade förslagen till 1) *lag om ändrad lydelse av 26 kap. 15 §, 27 kap. 11 och 15 §§ samt 30 kap. 45 § rättegångsbalken*; 2) *lag om offentlighet vid förhör inför hovrätt*; 3) *lag om ändrad lydelse av 10 och 11 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång*; 4) *lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 368) angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad*; samt 5) *lag om ändrad lydelse av 55 § lagen den 5 juni 1909 (nr 45) om konsularjurisdiktion*.

Under förmälan att i förslagen, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, vidtagits några smärre jämkningar av redaktionell natur hemställer föredraganden, att förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.